

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД НА ФОРМУВАННЯ ОКРЕМИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ В УКРАЇНІ

Стовбан Ірина Василівна

Кандидат медичних наук,
доцент кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я
Івано-Франківського Національного медичного університету
м. Івано-Франківськ, Україна
ira_stovban@ukr.net

Вступ.

Аналіз динаміки демографічних показників в кожній країні світу підлягає щорічному моніторингу. Результати змін кількісного та якісного складу населення кожної країни характеризують здатність в подальшому відтворювати та збільшувати кількість своїх громадян, що впливає на обороноздатність держави в цілому [1, 3].

Сумний досвід України в світлі подій, пов'язаних із веденням жорстоких бойових дій на її території негативно відобразилося на чисельності населення, яке продовжує проживати на нашій території. Але негативна динаміка окремих демографічних показників характеристики чисельності та вікового складу

населення України була сформована ще задовго до початку збройного конфлікту. Про ці загрозливі тенденції в своїх наукових публікаціях та виступах неодноразово наголошували вчені-демографи [2 –6].

Особливістю нашого сьогодення стала необхідність врахування причинно-наслідкових зв'язків формування основних демографічних показників чисельності населення України в площині пошуку варіантів виходу із складної ситуації, пов'язаної із депопуляцією, з оцінкою можливостей подолання сформованих тенденцій, які безпосередньо впливатимуть на економіку країни, її обороноздатність та суспільство в цілому [3, 6].

Мета роботи. Метою дослідження стало з'ясування наявності описаних в науковій літературі негативних демографічних тенденцій формування чисельності та вікового складу населення в Україні.

Матеріали та методи. Матеріалами для написання роботи слугували опубліковані в сучасній науковій літературі демографічні дані, включаючи офіційні вітчизняні статистичні звітні дані (щорічні звіти за даними Державного комітету статистики України, Центру медичної статистики МОЗ України) та статистичні дані Світового банку щодо особливостей формування демографічних показників в Україні.

Результати та обговорення.

Результати аналізу великих обсягів статистичної інформації за 30-ти річний період (з 1992 по 2021 рр.) дозволяє стверджувати про формування певних тенденцій, а порівняння результатів аналізу вітчизняної статистичної демографічної бази із даними статистики по Україні від Світового банку, дозволяє здійснити порівняння виявлених закономірностей та тенденцій. Так, найбільш актуальними для України є виклики, пов'язані із стрімким скороченням чисельності населення, які поглиблюються та ускладнюються низьким рівнем народжуваності, високими рівнями смертності та міграційними процесами. Демографічна незбалансованість, яка виникає в такій ситуації, призводить до перекосів в структурі населення з вираженою регіональною неоднорідністю його статеві-вікового складу.

Ретроспективний аналіз абсолютної чисельності населення в порівнянні статистичних даних із різних джерел (державна статистична звітність та дані Світового банку) підтверджують достовірність сформованих тенденцій депопуляції в Україні (рис. 1). На вказаному рисунку можна побачити, що за 30 років чисельність населення України зменшилася щонайменше на 10 млн. осіб або більше ніж на 20,0 %.

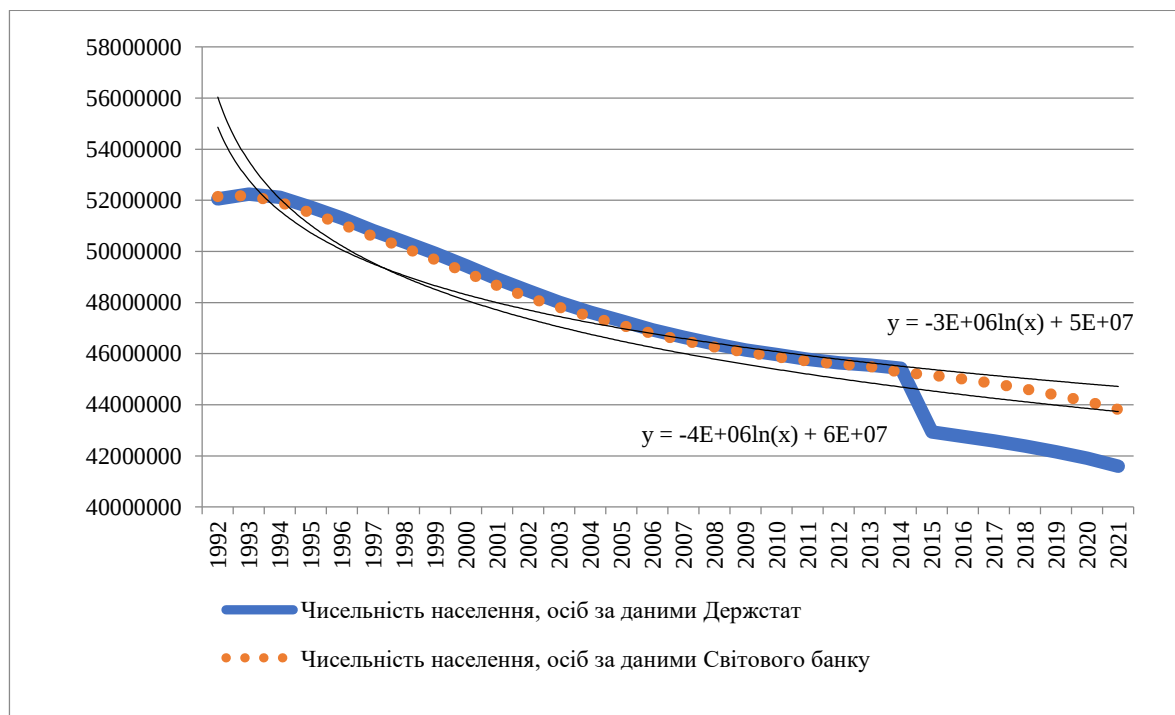

Рис. 1. Ретроспективний аналіз динаміки показників чисельності населення в Україні за період 1992-2021 рр. (абс. кількість осіб)

Зменшення чисельності населення супроводжується зменшенням чисельності народжених осіб (рис. 2) та коефіцієнту народжуваності (на 1000 осіб), що ще більше поглиблює прірву зростання негативного природного приросту, посилюючи депопуляційні тенденції (рис. 3).

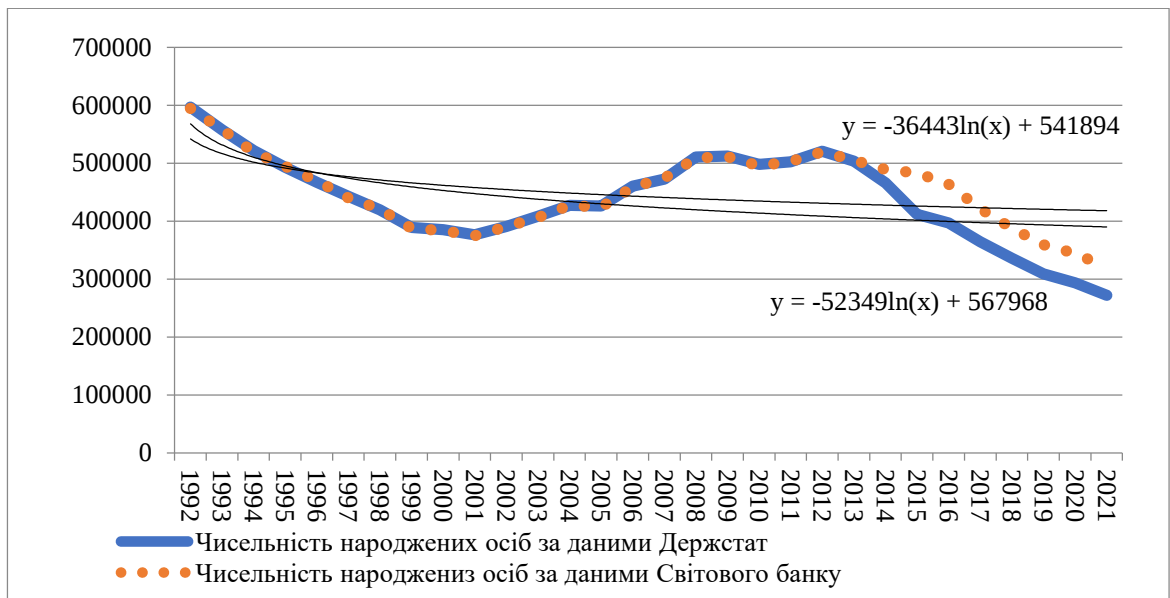

Рис. 2. Ретроспективний аналіз динаміки чисельності народжених осіб в Україні за період 1992-2021 рр. (абс. кількість осіб)

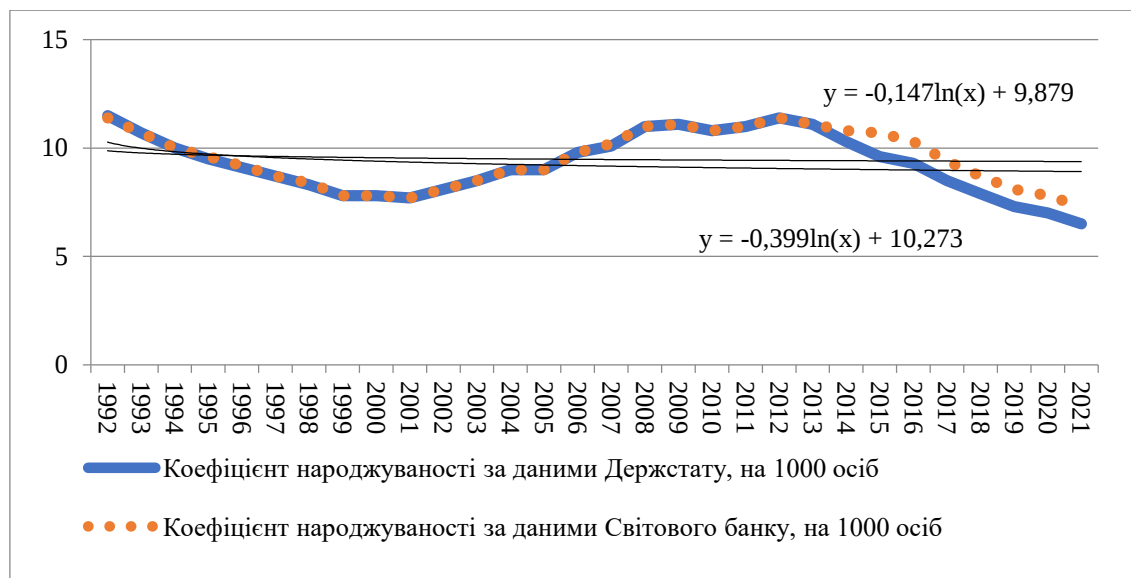

Рис. 3. Ретроспективний аналіз динаміки коефіцієнту народжуваності в Україні за період 1992-2021 рр. (на 1000 осіб)

По-при короткочасні тенденції до зростання коефіцієнту народжуваності у 2007-2014 роках, в порівнянні із 1992 роком (11,5 на 1000 осіб) його значення в 2021 році (6,5 на 1000 осіб) демонструвало від'ємний абсолютний (– 5,0) та відносний (–43,0 %) приріст.

За значенням коефіцієнту фертильності (в 2021 р. 1,16) Україна віднесена до групи країн з гранично низьким рівнем фертильності (нижче 1,3), що вказує на наявність демографічної кризи з проблемами забезпечення демографічної

стійкості вже в найближчі роки (рис. 4). При загальносвітових тенденціях до зменшення коефіцієнту фертильності і в інших країнах світу, значення показника в Україні в порівнянні з ними демонструє низькі значення із прогнозованим їх ще більшим зменшенням на 2022-2031 року. Результати цього прогнозу, здійсненого експертами Світового банку підтверджують невідворотність депопуляції в нашій країні вже в найближчі роки (табл. 1).

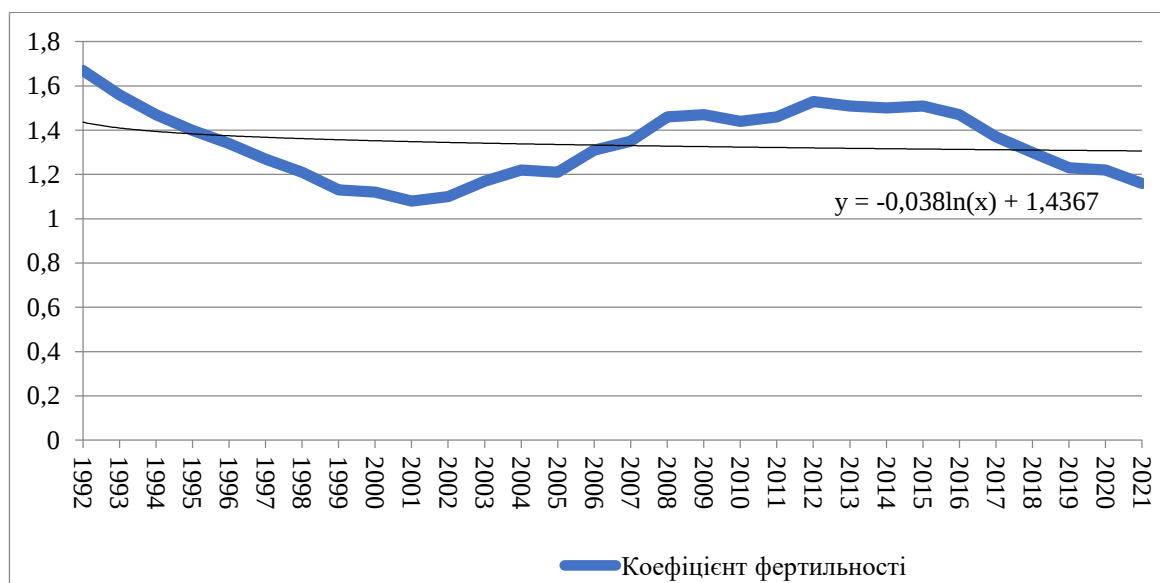

Рис. 4. Ретроспективний аналіз динаміки коефіцієнту фертильності в Україні за період 1992-2021 рр. (на 1000 осіб)

Таблиця 1

Динаміка середніх значень коефіцієнту фертильності за різними країнами та частинами світу, дітей (прогнозна оцінка розрахована за даними Світового банку)

Країни	1992-2001	2002-2011	2012-2021	2022-2031
Східна та Південна Африка	5,7	5,2	4,6	4,0
Західна та Центральна Африка	6,2	5,8	5,3	4,6
Арабський світ	4,3	3,6	3,4	2,9
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	1,9	1,8	1,8	1,3
Країни ЄС	1,4	1,5	1,5	1,5
Латинська Америка та	2,8	2,3	2,0	1,7

Карибський басейн				
Ближній Схід та Північна Африка	3,7	2,9	2,8	2,4
Північна Америка	2,0	2,0	1,8	1,5
Польща	1,6	1,3	1,4	1,5
Південна Азія	3,8	3,1	2,4	2,0
Україна	1,3	1,3	1,4	0,9

Провівши глибокий ретроспективний аналіз вищенаведених демографічних показників, формується чітке бачення формування багаторічних тенденцій зменшення чисельності населення, яке проживає в Україні. Починаючи із 2022 року, і до сьогодні, під впливом збройного конфлікту, який триває на нашій території, продовжується втрата чисельності населення, що ще більше поглиблює тенденції депопуляції, які були сформовані десятиліттями до цього.

Висновки.

За результатами ретроспективного 30-ти річного дослідження встановлено наявність сформованих тенденцій до постійного зменшення чисельності населення України, для демографічних показників якого характерними залишаються: дуже низький коефіцієнт фертильності; зменшення народжуваності; зростання смертності; негативний природний приріст; що в цілому обумовлює цілком реальну загрозу депопуляції.

Глобальність виявлених демографічних проблем вимагає не тільки їх усвідомлення в масштабі країни, актуальності набуває пошук шляхів подолання виявлених тенденцій із залученням зусиль всіх верств суспільства, в тому числі служб охорони здоров'я та служб громадського здоров'я.

Список літератури:

1. Álvarez-Maldonado P, Reding-Bernal A, Hernández-Solís A, Cicero-Sabido R. Impact of strategic planning, organizational culture imprint and care bundles to reduce adverse events in the ICU. Int J Qual Health Care. 2019 Jul 1;31(6):480-484. doi: 10.1093/intqhc/mzy198. PMID: 30256944.

2. Andersson H, Granberg TA, Christiansen M, Aartun ES, Leknes H. Using optimization to provide decision support for strategic emergency medical service planning - Three case studies. *Int J Med Inform.* 2020 Jan;133:103975. doi: 10.1016/j.ijmedinf.2019.103975. Epub 2019 Oct 9. PMID: 31704491.
3. National trends in morbidity and mortality from circulatory system and cerebrovascular diseases and strokes / V. A. Ognev, M. M. Mishchenko, A. N. Mishchenko, P. O. Trehub. *Wiadomości Lekarskie.* Vol. LXXV, Issue 5 Part 1. 2022. P. 1153-1156.
4. Rogach I.M., Slabkiy G.O., Pohorilyak R.Yu., Keretsman A.O., Gadzhaga I.I. Perinatal and infant mortality in the Transcarpathian region and Ukraine against the background of the European Union and the world: a comparative analysis and possible problems. *Wiadomosci Lekarskie.* 2020. Tom LXXIII, Nr 3. P.603-608.
5. Лехан В. М. Онул Н. М. Крячкова Л. В. Засади міжнародної та національної політики і стратегій у сфері громадського здоров'я. *Public health system in Ukraine and EU countries: realities, transformation, development vectors, perspectives : Scientific monograph.* Riga, Latvia, 2023. P. 61–99. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/349>.
6. Миронюк Іван, Слабкий Геннадій, Білак-Лук'янчук Вікторія До питання впливу війни з РФ на медико-демографічну ситуацію в Україні //Матеріали 77-ої підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 27-28 лютого 2023 року. Ужгород, 2023. С. 13-17.